

Стояновото училище, дето днесъ е старата църква и върху което презъ 1832 — 34 год. е построена — възобновена сегашната стара църква. Това изтъкваме като единъ фактъ, който трѣбва да се установи съ по-достовѣрни данни.

Знае се, кога е възобновена старата църква. На северната страна надъ вратата има надписъ:

„Обновися храмъ Светаго „Пророка Илия“
1834 Ю лия 20“.

На южната страна на една плоча е написано:

„Церковъ сия Светаго Прорка Илия обнови ся повелениемъ височайшаго Царя Махмуда Турецкаго и настояниемъ же г. Илариона Архиепископа, иждивениемъ же общонародномъ 1834“.

Въ югозападната частъ въ двора на тази църква е била старата камбана, а до нея е била издигната една постройка въ турско време при учителствуването на Попъ Марина за девическо училище. Рилската Св. обитель е имала метохъ на западната страна на двора, а Хилендарския манастиръ — на източната и тамъ е било Килийното училище.

Въ двора на старата църква, който е билъ единственото гробище въ турско време за българитѣ, сж били погребани Хаджи Стоянъ, Хаджи Сава, Хаджи Ангелъ, Попъ Ненчо, Попъ Маринъ, обѣсениятъ поборникъ Ив. Прѣснаковъ и др.

Манастиритѣ.

Въ Северна България въ турско време най-голѣмъ и виденъ манастиръ е Троянскиятъ. Има записвания въ този манастиръ, че презъ февруарий и мартъ 1777 година е ходилъ Паисий Хилендарецъ. Въ него сж служили видни духовници; билъ е обитаванъ отъ народни будители по църковната борба и по възстанието. Още презъ 1765 година е сжществувало тамъ килийно училище. Презъ 1830 година Патриаршията въ Цариградъ го е признала за „Ставропиіею“. Презъ 1832 година „дадеса совершенное дозволение Все-височайшаго Царя турскаго султана Махмуда третаго на созидание церквей христіанскихъ по всей его имперіи... И пакъ тогже лѣто 1832 игуменъ Партеній со братією возжелѣша възобновить вехтуго Святая обители церковь“... Искано е „царскаго дозволение“ за събиране помощъ за съграждането на църквата. Следъ като се е получило царскиятъ ферманъ, презъ 1835 година за възобновяване на църквата трѣбвало да се ходи ходатайствува въ Видинъ предъ Юсинъ паша, като се е получило разрешението. Съ ферманъ отъ 1814 г. се забранява